

➤ Πανελλαδική Δικτύωση για το Υπαρξιακό Πρόβλημα

στην τελευταία εικοσαετία στη χώρα μας οφείλονται αφενός στην ταχύτατη μείωση της γονιμότητας (του αριθμού δηλ. των παιδιών που έκαναν οι γενεές που γεννήθηκαν μετά το 1960) σε συνδυασμό με τη συνεχή μετατόπιση προς τα άνω της μέσης ηλικίας στην απόκτησή τους, μια μετατόπιση που «διευκολύνθηκε» και από τις σημαντικές προόδους της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής στην οποία προσφεύγουν όλο και περισσότερα ζευγάρια που αποφασίζουν σε όλο και μεγαλύτερη ηλικία να αποκτήσουν απογόνους.

Αλλαγές μεταπολεμικά των αναπαραγωγικών συμπεριφορών των ζευγαριών δεν καταγράφονται φυσικά μόνον στη χώρα μας, αλλά, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σε όλες τις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες. Σε όλες αυτές τις χώρες, αν και με διαφοροποιημένους ρυθμούς, έχουμε κοινές τάσεις που επηρέασαν τις συμπεριφορές αυτές. Έχουμε έτσι παντού, εκτός των άλλων: έξαρση του ατομικισμού και ανάδυση μιας επιθυμίας για αυτοεκπλήρωση, ταχύτατη αστικοποίηση και μείωση του αγροτικού πληθυσμού, μαζική είσοδος της γυναίκας στην αγορά της εργασίας, αύξηση του χρόνου παραμονής των νεότερων γενεών –ιδιαίτερα δε των γυναικών– στο εκπαιδευτικό σύστημα, δυσκολίες ενίοτε σταθερής ένταξης στην αγορά εργασίας και πρόσβασης σε κατοικία, εμπόδια –στις γυναίκες ιδιαίτερα– για έναν ικανοποιητικό συνδυασμό οικογενειακής ζωής και επαγγελματικής σταδιοδρομίας, έμφυλες διακρίσεις, αύξηση του κόστους μεγαλώματος ενός παιδιού, διάχυση των σύγχρονων και αποτελεσματικών μεθόδων αντισύλληψης... Τα προαναφερθέντα συνοδεύτηκαν και από τον περιορισμό του ρόλου του παραδοσιακού οικογενειακού μοντέλου υπέρ αυτού των δυο εργαζομένων γονέων σε γάμο ή σε συμβίωση (με αποτέλεσμα και την αύξηση των εκτός γάμου γεννήσεων), ενός μοντέλου ιδιαίτερα εύθραυστου, εξ ου και η ταχύτατη αύξηση των μονογονεϊκών νοικοκυριών.

Η Ελλάδα, σύμφωνα με την ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων από το ΙΔΕΜ, διαφοροποιείται σε σχέση με πολλές από τις άλλες χώρες καθώς είχε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση των γεννήσεων από όλες τις χώρες-μέλη

της Ε.Ε. –27– των πρώην σοσιαλιστικών εξαιρουμένων– τόσο ανάμεσα στο 1980 και το 2025 (-58%) όσο και ανάμεσα στο 2008-2009 και το 2025-2026 (-44%). Συμπεριλαμβάνεται επίσης και στη μικρή εκείνη ομάδα χωρών που είχαν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση του αριθμού των παιδιών ανάμεσα στις γυναίκες που γεννήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '50 και σε αυτές που γεννήθηκαν τριάντα χρόνια αργότερα (αρχές της δεκαετίας του '80) έχοντας ανάμεσα στις γυναίκες που γεννήθηκαν το 1952 και σε αυτές που γεννήθηκαν το 1982 την ταχύτερη αύξηση τόσο των ποσοστών ατεκνίας όσο και της μέσης ηλικίας στην τεκνογονία (η ηλικία αυτή αυξήθηκε κατά 5 χρόνια ανάμεσα στη γενεά του 1952 και σε αυτήν του 1982). Οι διαφοροποιημένες μεταβολές σε σχέση με άλλες χώρες τόσο της γονιμότητας των γενεών (της μείωσης δηλ. του αριθμού των παιδιών που αυτές απέκτησαν) όσο και της ηλικίας στην απόκτησή τους (της αύξησής δηλ.) προκάλεσαν και την εκ νέου κατάρρευση των γεννήσεων στη χώρα μας μετά το 2008-2009, μια κατάρρευση που επιτάχυνε η μετά το 2010 μαζική μετανάστευση νέων παραγωγικών και, ταυτόχρονα, αναπαραγωγικών ηλικιών που επέτεινε ακόμη περισσότερο την αναμενόμενη μείωση του πλήθους των γυναικών 25-44 ετών. Η απουσία δε ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την απόκτηση του επιθυμητού αριθμού παιδιών από τις νεότερες γενεές που βρίσκονται σε ηλικία δημιουργίας οικογένειας μετά το 2005 (όσους-ες δηλαδή γεννήθηκαν μετά το 1980) σε συνδυασμό με –εκτός των άλλων– την αύξηση της ανεργίας, τις δυσκολίες σταθερής ένταξης στην αγορά εργασίας, τη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων, και, μετά το 2020, τις δυσκολίες στέγασης στα μεγάλα αστικά κέντρα στα οποία είναι κυρίως συγκεντρωμένες οι γενεές αυτές, ενίσχυσαν ακόμη περισσότερο την αίσθηση ανασφάλειας για το μέλλον επηρεάζοντας αναπόφευκτα τόσο τη δημιουργία οικογένειας όσο και την απόκτηση του επιθυμητού αριθμού απογόνων.

** Ο Βύρwanas Κοτζαμάνης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Δημογραφικών Ερευνών και Μελετών (ΙΔΕΜ)*

Σκουριές και Τέμπη: Ο αγώνας για τη γη και τη ζωή συνεχίζεται

Σκουριές και Τέμπη. Δύο διαφορετικές ιστορίες, δύο διαφορετικοί αγώνες, που συναντιούνται στο ίδιο σημείο: εκεί όπου το κέρδος και τα συμφέροντα των λίγων επιχειρούν να μπουν πάνω από τον άνθρωπο, το περιβάλλον, την ασφάλεια και το δημόσιο συμφέρον.

Στις Σκουριές γίνονται εγκαίνια. Οι γνωστοί κλακαδόροι θα σπεύσουν να πανηγυρίσουν για τη «μεγάλη επένδυση» και την «ανάπτυξη». Θα χειροκροτήσουν τα εκατομμύρια, χωρίς να θέλουν να δουν τι κρύβεται πίσω από τις χρυσές κορδέλες: το βουνό, το νερό, το περιβάλλον και το μέλλον ενός ολόκληρου τόπου.

Όμως, όσοι αντιστέκονται δεν είναι απέναντι στην πρόοδο. Είναι απέναντι σε μια ανάπτυξη όπου τα κέρδη είναι ιδιωτικά και το κόστος το πληρώνει η κοινωνία.

Στα Τέμπη, το κόστος μετρήθηκε σε 57 ανθρώπινες ζωές. Και μετά την τραγωδία, οι οικογένειες και μια ολόκληρη κοινωνία συνεχίζουν να ζητούν το αυτονόητο: Αλήθεια, ευθύνες και δικαιοσύνη.

Από τις Σκουριές μέχρι τα Τέμπη, το δίδαγμα είναι μεγάλο, ίδιο και πάντα επίκαιρο.

Η ανθρώπινη ζωή δεν είναι κόστος. Το νερό δεν είναι εμπορεύμα. Η ασφάλεια δεν είναι πολυτέλεια. Η δικαιοσύνη δεν είναι διαπραγμάτευση.

Οι Σκουριές μάς έδειξαν ότι η κοινωνία πρέπει να αντιστέκεται. Τα Τέμπη ότι πρέπει να επιμένει. Οι Σκουριές μάς

δίδαξαν πως κανένας αγώνας δεν πάει χαμένος. Τα Τέμπη πως ο πόνος της απώλειας μπορεί να γίνει δύναμη, διεκδίκηση και αγώνας για δικαιοσύνη.

Οι Σκουριές μάς αποκάλυψαν πως η ανάπτυξη δεν έρχεται με χρυσές κορδέλες. Τα Τέμπη μάς υπενθύμισαν με τον πιο τραγικό τρόπο τι συμβαίνει όταν η ασφάλεια αντιμετωπίζεται ως κόστος και οι ευθύνες χάνονται μέσα στην αδιαφορία.

Εδώ συναντιούνται οι δύο αγώνες. Στην αντίσταση απέναντι σε ένα μοντέλο που βάζει το κέρδος πάνω από τη ζωή, την ασφάλεια και το περιβάλλον. Απέναντι σε ένα κράτος που πολύ συχνά θυμάται το δημόσιο συμφέρον στα λόγια και το ξεχνά όταν απέναντί του βρίσκονται τα μεγάλα συμφέροντα.

Δύο αγώνες, δύο κινήματα που γνώρισαν τον πόνο, τις διώξεις, την απώλεια, την αδικία και την εκμετάλλευση. Διαφορετικοί δρόμοι, διαφορετικές αφετηρίες,

αλλά ίδιος προορισμός: η αξιοπρέπεια, η δικαιοσύνη, η υπεράσπιση της ζωής.

Οι Σκουριές και τα Τέμπη είναι **εδώ**.

Αντιστέκονται. Υπομένουν. Επιμένουν. Δεν ξεχνούν. Δεν απογοητεύονται. Και μας θυμίζουν πως κανένας αγώνας δεν είναι μάταιος. Πως η κοινωνία έχει δύναμη όταν οργανώνεται, διεκδικεί και δεν αποδέχεται ως κανονικότητα την αδικία. Να αντιστέκεται. Να επιμένει. Να μην ξεχνά. Γιατί απέναντι στο κέρδος των λίγων, απέναντι στην αδικία και τη σιωπή, η μόνη πραγματική δύναμη είναι μια κοινωνία που δεν φοβάται, δεν ξεχνά και δεν σιωπά.

Επιτροπή Νεολαίας κατά της Εξόρυξης Χρυσού